

ASBY KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Asby församling
Ydre kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2002*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

ASBY KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Asby församling

Ydre kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Asby kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Asby kyrka	4
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation m m – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Källor	16
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	17
Förklaring till exempellistan	17
Utvärderingskarta	18
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

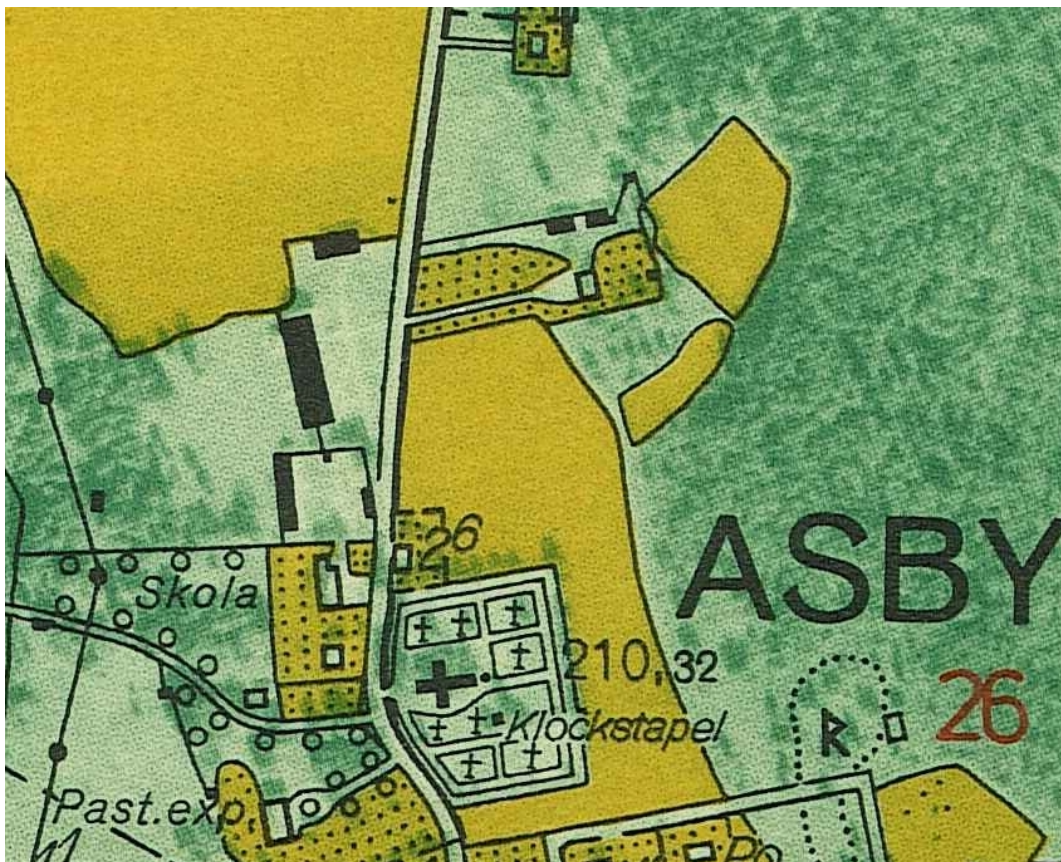
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt länsmuseumerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsmuseumets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands länsmuseum. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 075 42 Asby, 1948.

ASBY KYRKOGRÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger i det lilla samhället Asby omgivet av kuperad skogsbygd med öppna odlings- och hagmarker. Kyrkogården har en svagt rektangulär planform i nord/sydlig riktning. Den västra sidan är vinklad. Kyrkan ligger på kyrkogårdens västra del med en rad gravar mellan kyrka och mur. Kyrkogården sträcker sig enbart något längre åt söder än norr.

Kyrkogårdens omgivning

I väster går landsvägen mellan Tranås och Österbymo och på andra sidan landsvägen ligger prästgården omgiven av en park med höga lövträd och med ett lusthus. Norr därom finns den gamla skolan, nu skolmuseum, och kyrkstillarna. Norr om kyrkogården ligger nuvarande skolan, i öster villor och ett gravfält från järnålder med 31 fornlämningar som utgörs av runda fyllda höglignande stensättningar. Söder om kyrkogården finns en parkering och en del bebyggelse.

Asby kyrka

Asby kyrka uppfördes av sten sannolikt under 1200-talets första hälft med rektangulärt långhus och ett smalare kor med absid och sakristia på korets norra sida. Långhuset

förlängdes åt väster under 1500-talets slut och under 1600- och 1700-talen tillbyggdes korsarmar. Arkitekt Agi Lindegren genomförde år 1900 en omfattande inre restaurering av kyrkan, vilken i sin tur förändrats under senare tiders renoveringar. Fasaderna är vitputsade och taken täckta med svartmålad galvaniserad plåt.

Utsnitt ur häradsekonomiska kartan 1868-77, Torpa.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets webbsida.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan. Enligt rapport från 1991 (A-C Feldt) från arkeologisk förundersökning konstateras att en kyrka eller åtminstone en kyrkogård funnits under missionstiden, då man hittat fragment av kistor, s k Eskilstunakistor, från senare hälften av 1000-talet.

På en lantmäterikarta från 1699 över Asby är kyrkan utritad. En mur går omkring kyrkogården och har eventuellt en öppning mot norr nära det nordvästra hörnet. Vägen går väster om muren, gör en svag böj om sydvästra hörnet och fortsätter därefter söderut. På kartan från 1790 är kyrkogården (här grönfärgad) betydligt större, med kyrkan något åt väster om mitten och klockstapeln tydligt utritad vid murens sydöstra hörn. Vägen går tätt utanför murens västra och halva södra del innan den viker av söderut. Ingen öppning är markerad i kyrkogårdsmuren.

Enligt dendrokronologisk provtagning uppfördes den första klockstapeln efter 1521. Den ersattes av den nuvarande klockstapeln 1752.

Omkring år 1900 utvidgades kyrkogården något mot norr. År 1930 utvidgades kyrkogården söderut. Torpare på prästgården lade om muren i slutet av 1920-talet. Tidigare gick muren strax söder om klockstapeln. (Uppgifterna är något motstridiga, men omläggning av muren torde gälla den nuvarande södra muren.) De äldre lantmäterikartorna visade också klockstapeln i kyrkogårdens sydöstra hörn. Vid den äldre södra muren växte lönnar. Ett fotografi från 1941 visar att träden vid gamla södra muren är relativt unga.

Bårhuset uppfördes troligen på 1940-talet.

Ett flygfoto över kyrkan och kyrkogården från 1935 visar grusgravar norr om kyrkan liksom utmed östra muren och den sträckning som före 1930 var södra muren, samt i utkanten av området närmast öster om kyrkan. Den utvidgade delen i söder har bara tagits i anspråk i öster och även där är det grusade gravar. Gravarna ser ut att vara omgärdade av låga häckar. Trädkransen står fortfarande kvar invid den äldre södra begränsningen. En rad höga lövträd står även norr om kyrkan vid grusgången närmast kyrkan. Har de tillhört en äldre trädkrans innan utvidgningen omkring 1900? En flygbild från 1957 visar att kyrkogården är utbyggd söder om kyrkan och att klockstapeln och vägen går rakt söderut utan att som på de gamla kartorna kröka mot öster.

Flygfoto över Asby kyrkogård från 1935. På den utvidgade södra delen har man börjat ta den östra delen i anspråk. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

Flygfoto över Asby kyrkogård från 1961. Även här syns de omgärdade gravarna och att det inre av kvarteren tas i anspråk genom att gravar grustäcks i ett i övrigt grästäckt område. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

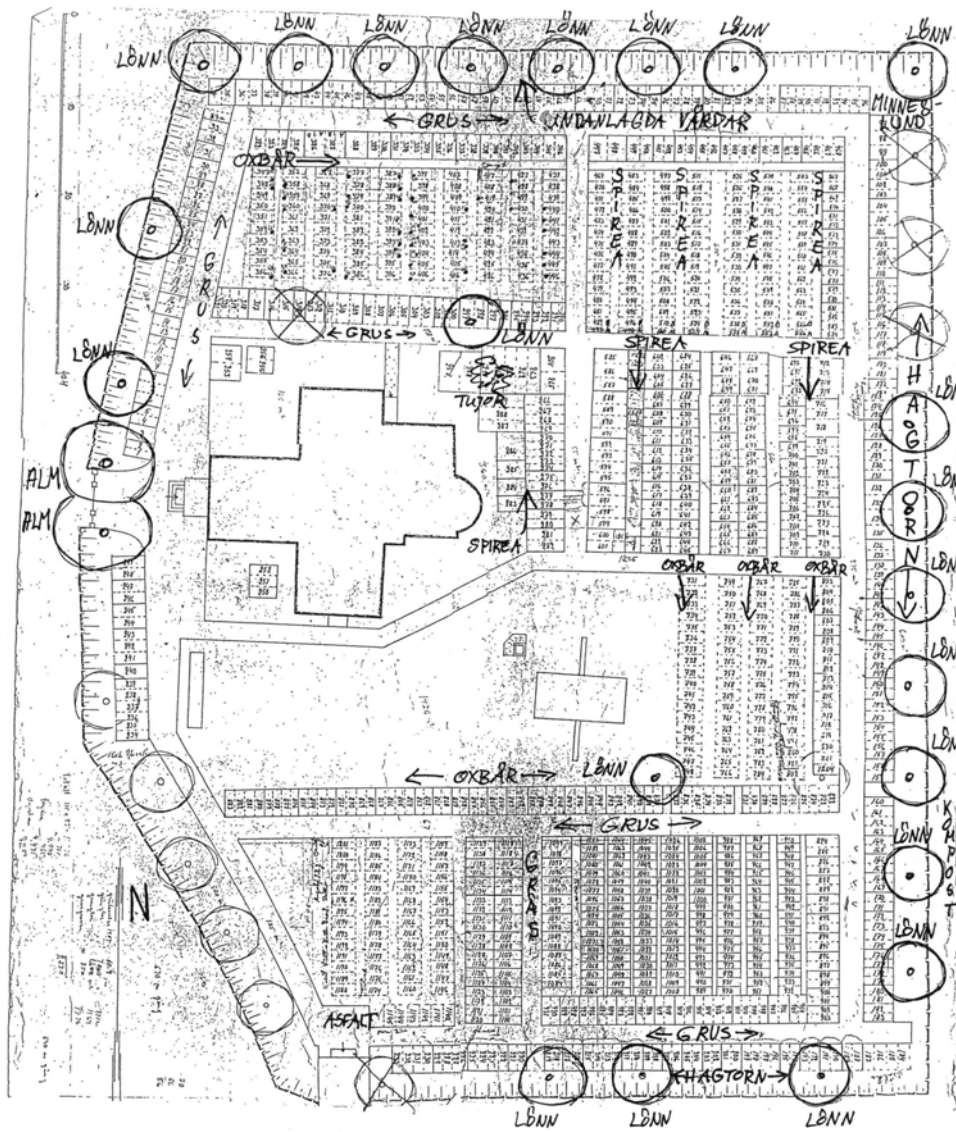
På kyrkogården är flera medlemmar av släkten Rääf begravda och dessutom den kände prästen och skalden Anders Hedner.

De enklare linjegravarna anlades efter 1930 i den sydöstra delen av den utvidgade kyrkogården, gravnummer 932-1083. I den västra, södra och östra ytterkanten lades familjegravar. Innan 1930 låg linjegravarna norr och nordöst om kyrkan med en rad familjegravar i norr, öster och sydväst. Det nordöstra linjegravsområdet verkar numera omlagt. Träkors var tidigare den vanliga gravvården på linjegravarna. Söder om klockstapeln var ett område för barngravar.

År 1989 handikappanpassades vägen till och in i kyrkan. Från den befintliga parkeringsplatsen upptogs en öppning i kyrkogårdsmuren.

År 1997 invigdes en minneslund på kyrkogården.

Asby kyrkogård. Vegetation m m.

BESKRIVNING AV KYRKOGÅRDEN

Gravplats nr 1-1201

Kyrkogården saknar kvartersindelning och omfattar gravnummer 1-1201. Numreringen startar norr om västra grinden, löper i en rad invid kyrkogårdsmuren, hör sedan till några gravar närmast kyrkan, går vidare norr om kyrkan, nordöst om kyrkan, öster om kyrkan, öster om klockstapeln, i en rad utmed den äldre södra begränsningen och slutligen inom den utvidgade delen i söder. Delar av kyrkogården ser ut att vara indelad i kvarter genom grusgångar.

Kyrkogården från nordväst.

Kyrkogårdens nordvästra del.

Kyrkogårdens södra del.

Allmän karaktär

Kyrkogården har en öppen karaktär då det enbart finns rygghäckar på vissa delar. I nordväst och sydöst finns det områden som har ingått i ett linjegravssystem. Detta är tydligast i sydöst och där är dessa gravvårdar i den inre delen av "kvarteret" vända åt öster. I den nordvästra delen är de vända åt väster. Större gravvårdar är ofta placerade utmed kyrkogårdsmuren, utmed grusgångarna eller runt kyrkan. Klockstapeln är ett dominerande inslag på kyrkogården och trädkransen ger en rumslig känsla.

Omgärdning

Västra muren: en ca 0,7-0,8 m hög halvmur med ca fyra skift av mindre tuktad gråsten med enstaka större stenar bl a i nordvästra hörnet. Eventuellt byggdes muren omkring år 1900 då kyrkogården enligt uppgift utvidgades.

Norra muren: halvmuren är något mer ojämn i läggningen. Nordöstra hörnet är ca 1,3 m högt och här har ett parti förstärkt krön med längre gråstensblock.

Östra muren: en halvmur

Södra muren: en ca 1 m hög halvmur i flera skift av tuktad gråsten.

Nordöstra murhörnet.

Södra muren.

Ingångar

Väster: huvudgrind i tre delar med en större dubbel mittgrind med rakt krön prytt av "franska liljor" och med spjälor och diagonalrutad nedre del. Två sidogrindar med konkavt krön, i övrigt lika mittgrinden. Fyrkantiga grindstolpar i granit krönta med stenklot.

Söder: en trappa finns öster om gravkapellet och en körväg är upptagen genom muren väster om gravkapellet.

Vegetation

Väster: två stora almar flankerar grinden, tre lönnar hör till trädkransen i nordväst och tre lönnar i sydväst. Träden växer innanför muren.

Norr: sex lönnar i trädkransen. En lönn står invid grusgången närmast norr om kyrkan. Enligt ett äldre fotografi har det stått en rad träd här. De kan eventuellt ha ingått i en äldre trädkrans.

Öster: åtta lönnar i trädkransen.

Söder: tre lönnar i trädkransen från omkring 1930. En lönn finns kvar från den tidigare södra trädkransen och står sydöst om klockstapeln. I kyrkogårdens sydöstra hörn står en nyplanterad lönn.

Västra grinden.

Trädkransen i öster.

Innanför kyrkogårdsmuren i öster och söder växer en ca 0,8 m hög hagtornshäck.

En ca 0,8 m hög rygghäck av oxbär går i väst/östlig riktning och avgränsar de större familjegravarna söder om nordligaste grusgången från de enklare gravarna inne i "kvarteren". Inne i "nordöstra kvarteret" växer fyra låga rygghäckar av spirea i nord/sydlig riktning. Vid en grav i öster står två höga tujor. I "kvarteret" öster om kyrkan finns tre låga spireahäckar i nord/sydlig riktning. Öster om klockstapeln finns tre rygghäckar av oxbär i nord/sydlig riktning. En rygghäck av oxbär växer söder om klockstapeln ungefär på platsen för den gamla södra begränsningen. Här är två grusgravar omgärdade med låga ligusterhäckar.

Gångsystem

En grusgång med fint krossgrus löper runt kyrkogården med en rad gravar närmast muren. Grusgångar i väst/östlig riktning går närmare kyrkan och ytterligare en grusgång går söder om klockstapeln. Öster om kyrkan går en grusgång i nord/sydlig riktning från nordligaste gången till i höjd med kyrkans kor. Från västra grinden går en plattlagd gång med cementsten till kyrkans västingång och till handikapprampen vid södra ingången. Området invid gravkapellet är asfalterat.

Gravvårdstyper

Norr om klockstapeln står en trävård där krönet utgörs av tre spetsar, som är krönte av små lökkupoler. Ingen text är synlig. Det finns ytterligare en enkel trävård från 1903. Vid kyrkan står en kalksten av kölbågetyp från 1640 och två gjutjärnskors från 1834/1841 respektive 1874/1891. Här ligger även en sönderbruten kalkstenshäll. Vid östra kyrkogårdsmuren står två s k bautastenar. Norr om kyrkan finns två grusgravar. Den ena är omgärdad av ett gjutjärnsstaket och vården är en kolonn krönt av en urna. Den andra är omgärdad av en arbetad stenram och vården i granit är en s k bautasten med blomsterkors. Sydväst om kyrkan finns ett par kalkstensvårdar med marmorplatta och marmorkors på krönet. Bland övriga vårdar märks ett avbrutet livsträd och en uppslagen bok. De flesta gravvårdarna är av svart, röd eller grå granit. Det finns också ett relativt stort antal låga linjegravsvårdar, vanligen i svart granit. Söder om klockstapeln finns enstaka vårdar till barngravar kvar.

Många gravläggningar invid kyrkogårdsmuren är från decennierna runt år 1900. De låga linjegravstenarna norr om kyrkan är mestadels från 1920-talet och många har välvt krön. I det "nordöstra kvarteret" är de flesta gravarna framför allt från 1980-talet. Det kan tyda på att "kvarteret" har lagts om under senare tid. I "sydöstra kvarteret" är det många linjegravar från 1930-talet och framåt. Öster om klockstapeln är många gravvårdar från 1970-talet och i "sydvästra kvarteret" är många gravvårdar från 1960-talet.

Många gravvårdar har inskriptioner med ett relativt kantigt typsnitt.

Gravvård i form av en trätavla.

Gjutjärnskors med årtal 1841-1891.

"GUDH THERAS SIÄLAR BEWARE".

Gravvård med vanligt typsnitt.

Minneslund

I kyrkogårdens nordöstra hörn finns en minneslund inramad av en ca 0,6 m hög ligusterhäck. Två spåda lövträd står inom området. En plattgång av röd kalksten leder fram till en rund springbrunn uppbyggd av röd cementsten och ett träkors. Ett brunt lågt staket sluter rummet åt nordöst. I minneslunden finns två soffor. Här står även en lönn som ingår i trädkransen.

Byggnader

En hög klockstapel står sydöst om kyrkan. Den är spånklädd och delvis rödfärgad. Locken är tjärade. Klockvåningen kröns av ett karnissvängt tak med en låg flersidig lanternin och hög spåntäckt spira. Spiran kröns av en förgylld tupp som sitter på en hög stång i dekorativt järnsmide. I klockstapeln förvaras bl a gravvårdar av trä.

I sydöstra hörnet finns ett gravkapell. Fasaderna är spritputsade och avfärgade i vitt. Profilerad takfot. Sadeltaket är täckt med svart bandplåt. Det finns en källare. Portalomfattning och trappa är i röd granit. Dubbeldörrarna har en rombmönstrad panel.

Minneslunden från sydväst.

Klockstapeln från sydväst.

Gravkapellet från nordväst.

Undanlagda gravvårdar.

Övrigt

Ca 20 undanplockade gravvårdar ligger på slänten mot murkrönet vid norra kyrkogårdsmuren.

Väster om klockstapeln finns en fyrkantig vattenbrunn och runda stenar fogade i cement. Här finns även soptunnor och vaser. I söder finns vattenpost med soptunnor och vaser.

Kulturhistorisk bedömning

Asby kyrka och kyrkogård med dess grindar, mur, trädkrans och klockstapel är en samlad miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. De ålderdomliga grindarna är utförda i smidesjärn. Murarna är av olika ålder då kyrkogården utvidgats under senare tid både mot norr och söder. Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna framför allt under 1800-talet. De enstaka lönnar som idag står inne på kyrkogården markerar kyrkogårdens äldre utsträckning och har därför ett extra historiskt värde. När de en gång blir för gamla för att stå kvar bör de ersättas med nya träd. Grusgångarna är väsentliga för att man ska kunna se strukturen med de olika "kvarteren". Klockstapeln har ett mycket högt kulturhistoriskt värde både som enskilt byggnadsverk och som en viktig del i den historiska kyrkliga miljön.

På kyrkogården är den äldre strukturen som uppstod senast under andra delen av 1800-talet väl bevarad. Den innebar att mer påkostade "köpegravar" förlades invid kyrkogårdsmuren och i kvarterens ytterkanter. Inne i kvarteren fanns de enklare

linjegravarna. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravningarna skedde på linje varefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt ”statuskillnad” men under 1800-talet övergick det till att blir en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Av äldre fotografier att döma var större delen av kyrkogården belagd med grus och åtminstone ”köpegravarna” omgärdades huvudsakligen av låga häckar, i vissa fall stenramar eller mer påkostade järnstaket. Stenramsgravar har varit vanligast från i huvudsak 1920-1950-tal. På Asby kyrkogård är de bevarade järnstaket från 1800-talet respektive tidigt 1900-tal. Det är av mycket stort kulturhistoriskt värde att den samlade strukturen bevaras med uppdelningen i enklare och mer påkostade gravar, grusgravar och gravar med omgärdning. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så man kan följa ordningen på gravläggningarna.

Omgärdning av järnsmide.

Omgärdning av gjutjärn.

Enskilda gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bl a de ålderdomliga gravvårdarna från 1600- och 1700-talen. De gäller även tidstypiska gravvårdar såsom gjutjärnskors, s k bautastenar, avbrutet livsträd och öppen bok. I Asby har inskriptionen på många gravvårdar från mitten av 1900-talet ett speciellt typsnitt. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. I Asby är det en ovanligt stor mängd gravvårdar över nämndemän – 14 stycken. En vanlig titel är ”hemmansägare” och även den mer ålderdomliga ”rusthållare” förekommer. Fler titlar har militär anknytning.

Källor:

- Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
- Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
- Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
- Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
- Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
- Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
- Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
- Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
- Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
- Vård- och underhållsplanering, Asby kyrka. Förslag upprättat av Lars Samuelsson 2003.
- Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
- Widegren P D. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
- Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter – Hans Axelsson

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1699 och 1790.

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

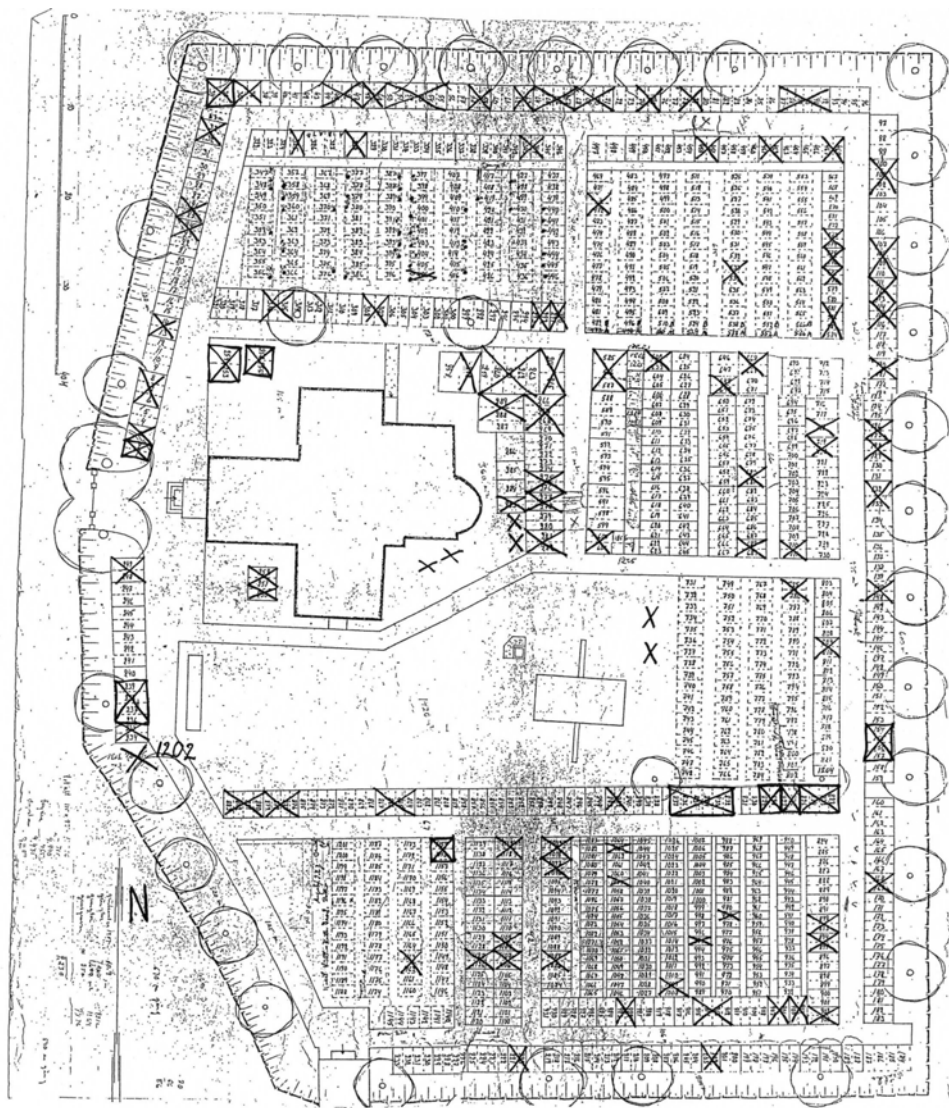
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalthistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Asby kyrkogård. Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse
 Gravar med omgärdning är markerade med en fyrkant.

X